

דף הרחבות לנושא –**רפואה בשבת ואבות מלאכה נוספים (שיעור 6)****מלאכת מוחק**

יחידה מספר 71

❖ **מדוע המכבה הובא לפני המבעיר? ומדוע לא הוגדרה מטרת הסותר והמכבה במשנה?**

בשיעור הבאנו קטעים מתוך המשנה –

משנה מסכת שבת פרק ז משנה ב

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת: ... והתופר שתי תפירות, הקורע על מנת לתפור שתי תפירות ... הכותב שתי אותיות, והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות, הבונה והסותר, המכבה והמבעיר ...

הגמרא (שבת דף עג ע"ב) שואלת מדוע הזריעה מחכרת לפני החרישה. לכאורה, באותה מידה היה ראוי להקשות – מדוע הכיבוי מחכר לפני ההבערה!
בעלי התוספות מבארים כי מלאכות "סידורא דפת" הן לפי הסדר, וליתר המלאכות אין סדר. על כן אין מקום לשאלה זו –

תוספות מסכת שבת דף עג עמוד ב

מכדי מכרב כרבי ברישא והדר כו' - לא שייך למידק הכי בהא דקתני המכבה ברישא והדר המבעיר דהכא כל סידורא דפת נקט כסדר לבד מחרישה

אך החתם סופר מציע תירוץ נחמד –

חתם סופר מסכת שבת דף עג עמוד א

המכבה והמבעיר. לכאורה יש ליישב קושיית התוספות דנקט מכבה תחלה משום דכיבוי פחמין למזור ולהבעירן לצורך עשיית כלים היה הכיבוי תחלה אף על גב שקודם לו, על כרחך הבעירו עצים לעשות פחמין, מכל מקום, כיון שהיו ב' מיני הבערה חשיב טפי אותה ההבערה שקרובה יותר למלאכת משכן כי ההבערה ראשונה היתה רק לכבותה לעשות פחמין ולחזור ולהבעיר לעשות טסי זהב ומתכות

כלומר, יש את ההבערה הראשונה, שנועדה לייצר את הפחם. אך לא זו ההבערה שבעזרתה יצרו את הכלים. לאחר מכן היה כיבוי, שהכין את הפחמים לשימוש. הבערת הפחמים היא ההבערה שבעזרתה ייצרו את הכלים. לכן אבות המלאכה הם כיבוי העצים המייצרת את הפחם, והבערת הפחמים הללו לצורך העבודה.

הערה נוספת הראויה לציון – מטרת המוחק והקורע מודגשת במשנה – על מנת לתפור, על מנת לכתוב. אך לגבי הסותר והמכבה, המטרה איננה מחכרת במשנה. מדוע?
בעלי התוספות מבארים שמטרת אזכור המטרות איננה לציון את הצורך שבמלאכת הקלוקל, אלא לומר מהו השיעור הדרוש (ע"מ לתפור שתי תפירות, ע"מ לכתוב שתי אותיות) –

תוספות מסכת שבת דף לא עמוד ב

וא"ת כיון דסותר ומכבה בעינן על מנת לבנות ולהבעיר, אם כן בפרק כלל גדול דתנן המכבה והסותר, הוי ליה למיתני "המכבה ע"מ להבעיר", ו"הסותר ע"מ לבנות", כי היכי דקתני "המוחק ע"מ לכתוב שתי אותיות", ו"הקורע ע"מ לתפור שתי תפירות"! וי"ל דהתם נמי לא קתני ליה אלא משום דבעי למיתני שיעורא דשתי אותיות ושתי תפירות, אבל במכבה וסותר על מנת להבעיר ולבנות כל שהוא מיחייב, לא איצטריך למיתנייה

❖ **האם מותר למבוגר לאפשר ואף לעודד ילדים לעבור על איסורי דרבנן?**

שאלת שבירת אותיות על עוגות עלתה בראשונים בהקשר של העוגות המיוחדות שהיו מכינים עבור הילדים לכבוד חג מתן תורה. מדברי המחמירים משמע שההצדקה למנהג נבעה מכך שגם כך מדובר בקטנים, כדברי המהר"ם –

שו"ת מהר"ם מרוטנבורג ספר סיני וליקוטים סימן תפה

וששאלתם על עוגות התינוקות שכותבין עליהן אותיות ותיבות, איך אוכלים אותם התינוקות ביום טוב אי משום מוחק ביום טוב, ליכא איסורא דאורייתא במוחק אלא על מנת לכתוב, כדאמרין בפרק כלל גדול [שבת עג, א], ומיהו איסורא דרבנן איכא, ובתינוק אין לחוש דקטן אוכל נבלות אין בית דין מצווין עליו להפרישו היכא דלא ספינן ליה בידים

משמע מהמהר"ם שהחשבון שלו הוא כך –

א. מדובר באיסור דרבנן.

ב. המבוגר איננו מאכיל את הילד את העוגה, אלא רק מאפשר לו לעבור על האיסור.

ג. בהתקיים שני התנאים הללו, אין איסור.

בדברי הרוקח נאמר ש"מאכילין לנער העוגה והביצה". משמע שכאן יש האכלה פעילה של הקטן.

סביר שהרוקח איננו מתכוון שהמבוגר פותח את פי הילד ומכניס את האוכל לפיו. מסתבר שהן הרוקח והן המהר"ם מדברים על אותה המציאות, של מסירת העוגה לילד עם הבנה שהכוונה היא שהילד יאכל את העוגה, למרות האותיות הרשומות עליה. אך לאור לשונו של הרוקח, מסתבר שהוא רואה בכך האכלה בידיים של הקטן.

בשיעור התחקנו אחרי האפשרות שהרוקח חולק על מהר"ם מרוטנברג בגדרי איסור מוחק. הערנו שיתכן ומחלוקתם תלויה בשאלת נתינת איסור לקטן, ולא בגדרי מלאכת מוחק. נרחיב מעט ברקע לדיון זה.

במסכת יבמות (דפים קיג ע"ב – קיד ע"ב) דנים בשאלה אם מותר להכשיל קטנים באיסורים. שני משתנים מרכזיים עולים בסוגיה – א. הבחנה בין איסור דאורייתא ואיסור דרבנן. נשמע שהאמוראים מבקשים לדחות את האפשרות שמותר להכשיל קטנים באיסור דאורייתא. ב. הבחנה בין "האכלה בידיים", לבין נתינת אפשרות לקטנים להיכשל באיסור.

אחת המשניות המשמעותיות בהקשר זה היא משנה שלמדנו בסדרה הראשונה של לימודנו!

משנה מסכת שבת פרק טז משנה ו

עובד כוכבים שבא לכבות, אין אומרים לו "כבה" ו"אל תכבה", מפני שאין שביתתו עליהן. אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו, מפני ששביתתו עליהן

המשנה מבחינה בין הקטן, ש"שביתתו עליהן", והנכרי, שאיננו מצווים על שביתתו.

בגמרא (שם דף קכא ע"א) מובאים דברי רבי יוחנן, האומר כי חיוב השביתה במקרה זה נובע מכך שהקטן עושה לדעת אביו. משמע מהדברים שבהקשר אחר אין חובה למנוע מכך שהקטן יכבה. בעלי התוספות מסבירים שמדובר באיסור דאורייתא, אחרת אין חובה למנוע מכך שהקטן יעבור על האיסור –

תוספות מסכת שבת דף קכא עמוד א

שמע מינה קטן אוכל נבלות בית דין מצווין עליו להפרישו - צ"ל דמוקי מתניתין כרבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה .... דבאיסורא דרבנן מוכח בפרק חרש (יבמות קיד.) דאין ב"ד מצווין להפרישו. ונראה דמייירי בקטן שלא הגיע לחינוך, דבהגיע לחינוך, כיון שחייב לחנכו, כל שכן דצריך להפרישו שלא יעשה עבירה

בעלי התוספות אומרים כך – א. באיסור דרבנן – לעולם אין חובה למנוע מהקטן לעבור על איסור. ב. באיסור דאורייתא – מסקנת הסוגיה היא שאין חובה להפרישו, אלא אם כן עושה על דעת אביו. ג. אם הגיע לחינוך – חובה להפרישו. יש לציין שאין זה ברור אם חובה זו היא רק ביחס לאיסורי תורה, או גם לאיסורי דרבנן.

רמב"ם הלכות שבת פרק כד הלכה יא

קטן שעשה בשבת דבר שהוא משום שבות כגון שתלש מעציץ שאינו נקוב או טלטל בכרמלית אין בית דין מצווין להפרישו, וכן אם הניחו אביו אין ממחין בידו

מדברי הרמב"ם עולה כי לשיטתו יש חובה להפריש קטן מאיסורי דאורייתא, ולא מאיסורי דרבנן.

הטור תמה על כך –

טור אורח חיים הלכות שבת סימן שמג

איני יודע למה כתב העובר על שבות דרבנן דאפילו באיסור דאורייתא נמי אין ב"ד מצווין להפרישו

השו"ע והרמ"א פוסקים כבעלי התוספות –

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שמג סעיף א

קטן אוכל נבלות אין בית דין מצווין להפרישו, אבל אביו מצווה לגעור בו להפרישו (מאיסור דאורייתא); ולהאכילו בידים, אסור אפילו דברים שאסורים מדברי סופרים; וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפילו בדברים שהם משום שבות ו"א דכל זה זקטן דלא הגיע לחיטו. אבל הגיע לחיטו לריכס להפרישו

לפני שנפנה לתירוצים שנאמרו על דברי הרמב"ם, נציין שלכאורה מוסכם שאין חובה למנוע מקטנים מעבור על איסור דרבנן. אם כך, מכיוון שלכל היותר שבירת האותיות על העוגה היא איסור דרבנן, הרי שמוסכם שאין חובה למנוע מהקטנים משבירת האותיות.

אך עדיין יש לברר מה נחשב האכלה בידיים. לכאורה המשמעות איננה שהגדול עובר על האיסור בשביל הקטן, אלא הגדול מעודד את הקטן לעבור על האיסור. נביא לכך מספר ראיות – כאמור, באותה סוגיה במסכת שבת, רבי יוחנן מבאר שהמשנה האומרת שיש למנוע מכך שהקטן יעבור על האיסור מדברת על קטן העושה לדעת אביו. רש"י מבאר –

רש"י מסכת שבת דף קכא עמוד א

על דעת אביו - בקטן שידע להבחין שהכבוי זה נוח לאביו, ועושה בשבילו

משמע שכאשר הקטן מבין שאביו מעוניין במעשה, מוטל על אביו למנוע. יש שתי אפשרויות לבאר את דברי רש"י – א. מכיוון שהקטן מדע לרצונו של אביו, הרי שיצאנו מכלל עושה מעצמו, ונכנסנו לגדר מאכילו איסור בידיים. ב. מדובר במדרגת ביניים, בה הקטן אינו נחשב כעושה מעצמו, אך גם לא ניתן לומר שאביו מאכילו בידיים.

כך או כך, אנו מוצאים חומרה יתרה בקטן העושה מתוך מודעות לכך שאביו מעוניין לעבור על האיסור. הריטב"א בבירור מבאר כפירוש הראשון –

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קכא עמוד א

ופרקין בקטן העושה לדעת אביו. פירוש שהוא בן דעת, ודעתו לעשות נחת רוח לאביו, וכגון שאביו עומד עליו דחשבינן כאילו הוא עושה ברשותו ובמצותו, והא דכו"ע אסור ואפילו באיסורים דרבנן, דאפילו איסורים דרבנן נהי שאין בית דין מצווין להפרישו אסור להכין לו או לומר לו שיאכל, וכל שכן שאסור להאכילו בידים

כלומר, כאשר הבן מודע לכך שאביו זקוק לכיבוי השרפה, הרי זה נחשב כמאכילו בידיים ממש, באופן האסור גם מדרבנן!

ערוך לנר מסכת יבמות דף צ עמוד א

לומר לקטן בפ"י שיעשה איסור זה אסור כמו לספות לו בידים שאסור מן התורה לכ"ע .... אפילו למ"ד דאין ב"ד מצווין להפרישו וכש"כ שאין להתיר לקטן בפ"י שיעשה איסור דזה הוי כסופת לו בידים

כלומר, לומר לקטן שמותר לו לעשות משהו נחשב כהאכלה בידיים. קל וחומר במקרה זה, בחג השבועות, כאשר מעודדים את הילדים לאכול את העוגה ולשבור את האותיות.

לכאורה צריכים לבאר שהמהר"ם חולק על הראשונים הללו, ואומר שאפילו לעודד קטן לעבור על איסור אינו נחשב להאכילו בידיים. מסתבר שהרוקח חולק על כך, וכאמור, כך גם משמע מלשונו. לכן מסתבר יותר שחולק אם יש בכך איסור כלל.

נשוב ונתרץ את דברי הרמב"ם –

כסף משנה הלכות שבת פרק כד הלכה יא

ואפשר לומר שמ"ש כאן רבינו משום שבות לא נקט משום שבות משום רישא דאין ב"ד מצווים להפרישו אלא משום סיפא דקתני ואם הניחו אביו אין ממחין בידו דהיינו דוקא באיסורי דרבנן אבל באיסורי תורה ממחין ביד אביו שלא יניחנו לעשות איסור

הכסף משנה מציע שהרמב"ם מסכים שאין חובה להפריש את הקטן מאיסורי תורה. הסיבה שהרמב"ם פוסק את ההלכה הזו ביחס לאיסורי דרבנן היא מפני שבאיסורי תורה יש חובה ומוחים בידי האב כדי שימנע ממנו, דבר שאינו קיים ביחס לאיסורי דרבנן.

האור שמח מבאר באופן מחודש ונאה –

אור שמח הלכות שבת פרק כד הלכה יא

הנראה בדעת רבינו שסובר דאביו מוזהר בשבת להפרישו אם עשה מלאכה דאורייתא, דכתיב (שמות כ, ו) לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך, ובמכילתא (בחודש ז') אלו הקטנים, ולכן אמרו (שבת קכא, א) גבי כבוי בעושה ע"ד אביו, פ"י שהניחו אביו ממחין בידו, משום דאביו מצוה להפרישו, ודלא כפירש"י (שם ד"ה על דעת) שרואה שנוח לאביו והוי כמצוהו לכבות, ולכן רק בדרבנן אין אביו מצוה להפרישו ודו"ק, וכן מפרש הרשב"ע בפרשת קדושים (ויקרא יט, ג) דאיש אמו ואביו כו' ואת שבתותי כו', דזה מיוחד בשבת, ולא ביום טוב

כלומר, ביחס לשבת התורה ציוותה באופן מיוחד שיש למנוע מחילול שבת בסביבתו של האדם. לכן ביחס לחילול שבת יש הוראה מיוחדת למנוע מהקטנים מעבור על איסורי תורה, דבר שאינו קיים ביחס לאיסורי תורה אחרים.

❖ האם מותר לעשות מלאכות נוספות ב'דרך אכילה'! – ראיות נוספות

בירושלמי מובאים מספר אבות מלאכה שאדם עשוי לעבור עליהם במסגרת הכנת האוכל בשבת –

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שבת פרק ז הלכה ב

ההך דשחק תומא כד מפרך ברישייא משום דש. כד מברר בקליפיתיה משום בורר. כד שחיק במדוכתה משום טוחן. כד יהיב משקין משום דש. גמר מלאכתן משום מכה בפטיש

ידיד נפש שבת פרק ז הלכה ב

ההך דשחק תומא הכותש שום כד מפרך ברישייא כשפורך את ראשי השום חייב משום דש. כד מברר בקליפיתיה כשמוציא את השום מהקליפה חייב משום בורר. כד שחיק במדוכתה כששוחקו במדוכה חייב משום טוחן. כד יהיב משקין כשנותן מים לעשותו גוש אחד משום לש כד היא הגירסה. גמר מלאכתן משום מכה בפטיש
כבר מספר פעמים ראינו חלקים מתשובת הרשב"א, המרחיב את ההיתר של "דרך אכילה" לאבות המלאכה הללו –

שו"ת הרשב"א חלק ד סימן עה

בירושלמי אמרו – הדין דשחית תומא כדמפריך ברישיה משום דש. כדמבחר בקליפתה משום בורר. כי שחיק במדוכתיה משום טוחן. כד יהיב משקין משום לש. גמר מלאכתו משום מכה בפטיש אלמא בשחיקת השום יש בו משום טוחן. ומן הירושלמי ג"כ נלמוד שהכל תלוי בין עושה ואוכל לאלת' לעושה ומניח לבו ביום. דהא דמפריך ראש של שום מחייב משום דש ומשוי מכה בפטיש. ואלו לאכול לאלתר כבר התירו

מדברי הרשב"א משמע שההיתר של "דרך אכילה" נאמר גם על מלאכת דש ומכה בפטיש! אם כך, לכאורה אין זה מפתיע שהיתר זה ייאמר גם על מחיקה. וכך גם פוסקים הסמ"ג והסמ"ק ביחס למלאכת דש –

ספר מצוות גדול לאוין סימן סה

אין לאסור לקלוף שומים ובצלים לאכול לאלתר דההוא דירושלמי לא מיירי בקולף לאכול לאלתר ולכן אסור כל זאת עומד בניגוד לדברי החזון איש שלמדנו בשיעור. החזון איש מבאר שההיתר של "דרך אכילה" נאמר על המלאכות הנעשות באופן קבוע וכללי כחלק מהאכילה בלבד. לכאורה ראיית החזון איש מהגמרא היא ראייה חזקה ביותר –

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף ס עמוד א

תניא, רבי מרינוס אומר: גונח יונק חלב בשבת. מאי טעמא? יונק - מפרק כלאחר יד, ובמקום צערא לא גזרו רבנן מדובר על איסור חליבה, תולדת דש. האדם מבקש לשתות את החלב ישירות. לכאורה אין לך דרך אכילה גדול מזה!
(ניתן לטעון שמדובר על דרך אכילה שאיננה כדרך האוכלים. לא כך שותים חלב בדרך אכילה! ממילא יוצא שאין דרך לחלוב לאלתר בדרך אכילה, לכל היותר נוכל להוריד את זה לרמת איסור דרבנן ולהתיר למצטער מאוד. עיין בשיעור 68 שם ביארנו את הגדרים של היתר זה).

❖ טענות קצות השולחן כנגד דברי הדגול מרבבה

דגול מרבבה אורח חיים סימן שמ סעיף ג

נראה לעני"ד, לא מבעיא לתרומת הדשן [סימן סד] ... דבאיסור דרבנן מותר פסיק רישיה, אם כן מוחק זה, דלאו על מנת לכתוב הוא רק איסור דרבנן, וכיון שאינו מתכוון מותר, אלא אפילו לדעת המגן אברהם, שאפילו באיסור דרבנן אסור פסיק רישיה, מכל מקום הרי היכי דאינו מתכוין ומקלקל ועושה כלאחר יד, גם המגן אברהם מתיר, אפילו בפסיק רישיה

ומכל שכן כאן, דכולהו איתנהו: דמקלקל הוא, וגם כלאחר יד, דאין דרך מחיקה בכך, ומכל שכן אם אינו שובר בידו רק בפיו דרך אכילתו, וגם איסור דרבנן שאינו על מנת לכתוב, פשיטא דאינו מתכוון מותר אפילו בפסיק רישיה. ולכן נראה לעני"ד היתר גמור בדבר זה

בהערותיו על ספרו 'קצות השולחן', הגרא"ח נאה (התר"נ – התשי"ד, מגדולי רבני חב"ד בארץ ישראל, חיבר ספרי הלכה חשובים, המרכזי שבהם הוא "קצות השולחן" עם הגהותיו על עצמו "בדי השולחן". מפורסם בשל מחקרו המעמיק והמקיף בנושא שיעורי התורה – הגדרת אמות, "כזית" וכו') תמה על כמה מטענות הדגול מרבבה –

בדי השולחן סימן קמד ס"ק ג

מה שכתב דהוי מקלקל, יש לומר דזה במקום שמקלקל באמת, כגון חופר גומה ואינו צריך לה, דהוי קלקול בקרקע, אבל בנידון דידן שעושין האותיות לנוי בעלמא, ואם משבר האותיות בעוד העוגה קיימת הוי מקלקל, אבל משבר האותיות בשעת אכיל, שאז אין צריך כלל לאותיות, איזה קלקול שייך בזה? הא לא קלקל כלום, אחרי שלא נעשו האותיות לתמיד, רק עד זמן האכילה

לכאורה הדגול מרבבה מניח אחרת. שבירת האותיות היא תוצאה שאין בה שום דבר חיובי. נכון שכעת הרצון הוא לאכול את העוגה. לפיכך, מקבלים את רוע הגזירה, שגם העיטור סופו להתקלקל. אך אילו היה יכול לאכול את העוגה ולהותיר את העיטור שלם, היה מעדיף כך. אם כך, הריסת האותיות, כשמה כן היא – הריסה ללא צורך בהריסה. ממשיך בבדי השולחן –

מה שכתב דהוי כלאחר יד, דאין דרך מחיקה בכך, יש לעיין טובא. דבשלמא אותיות הכתובות על גליון, הדרך הוא למחקם, והקורע הגליון ומשבר האותיות חשיב כלאחר יד. אבל באותיות שעל העוגה, הרי זו דרך מחיקתם – על ידי שבירה!

לכאורה הדגול מרבבה יענה כנגד זה – יש כאן הנחת המבוקש. אחרי שאתה מניח שיש מחיקה בכך, אתה אומר שזו דרך המחיקה. אך כרגע אנו דנים אם יש בכך מחיקה. מכיוון שלא כך מוחקים באופן כללי, הרי שכאן זה חיתוך אוכל, ולא מחיקה. נכון שזו הדרך הרגילה לחתוך את האותיות, אך אין זו דרך מחיקה, עד שתוכיח שזו מחיקה. בדי השולחן מניח שיש בזה מחיקה, וממילא זה נחשב הדרך הרגילה למחוק כיתוב מסוג זה.

❖ תחיבת וקביעת מיקום של אותיות

מגן אברהם סימן שמ ס"ק י

משמע בגיטין דף כ' שאם תוחב אותיות של כסף על גבי בגד מקרי כתב, ואם כן, אפשר דאסור לעשותו בשבת

המגן אברהם מפנה לסוגיית גיטין דף כ. נעיין בסוגיה –

בסוגיה שם מבררים מה נחשב כתב. בין השאר, מתבססים על היחס בין הלכות כתיבת שטר שחרור לעבד וגט לאישה –

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף כ עמוד א

עבד שיצא בכתב שעל גבי טבלא ופינקס - יצא לחירות, אבל לא בכתב שעל גבי כיפא ואנדוכתרי

השאלה היא מהו הכתב של הכיפה והאנדוכתרי.

רבים מהראשונים ביארו שמדובר באריגה בבגד עצמו, או חיבור אריגה חיצונית לבגד. כך או כך, אין זה נחשב כתב –

רבינו ירוחם - תולדות אדם וחווה נתיב כד חלק ב דף רד טור א

אם רקמו בבגד הנקרא בלשון חז"ל אנדוכתרי אינו כתב פשוט בגטין

ספר העיטור מאמר ז - כתיבת גיטין ושטרות דף כו טור ב

רח"פ כיפה של צמר ארוגה ורקם באריגתה ואנדוכתרי הוצין וצובעין אותן ומציינין ומצייירין בהן כתב כדרך שעושין במחצלאות כתב באותיות וכגון זה שנכתב בריקמה או במעשה מחט אינו גט

ברם, בדברי רש"י משמע שהיסרון אינו מעצם זה שהאותיות מחוברות חיצונית, אלא מכך שהחיבור שנעשה הוא חיבור רופף –

רש"י מסכת גיטין דף כ עמוד א

אנדוכתרי - תכשיט ורוקמין עליו צורות במחט כעין ברושדייר בלע"ז ואם רקמו עליהן אותיות הגט אינו כתב לפי שאינו כתוב וקבוע אלא מוטל על הבגד ובי ראשיו תחובים

וכן מהרי"ד –

פסקי רי"ד מסכת גיטין דף כ עמוד א

מה שרוקמין על גבי כיפה שהיא כמין כובע של צמר על ראש הנשים, ואנדרכתי הוא כמין תכשיט ורוקמין אותו במחט, ורקמת המחט לא חשיבא כתיבה לפי שאין האותיות קבועות אלא תחובות, ובענן כתב קבוע על הדבר שהיא מתגרשת בו

לכאורה מלשונם משמע שאילו היה מקבע את האות על הרקמה בצורה קבועה ויציבה יותר הגט היה כשר, כלומר דינו היה כדין כתב. למעשה בשו"ע מתלבט בזה –

שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קכה סעיף כג

אם רקס או ארג או עשה כמעשה מחט אותיות הגט, י"א דלאו כתב הוא

על פניו יש ספק אם החיסרון שבכתיבת הגט על ידי חיבור של אותיות חיצוניות לשטר נובע מכך שדבר זה אינו נחשב כתיבה, או מפני שהחיבור אינו מקובע דיו. לכאורה מדברי רש"י עולה שאכן קיבוע קבוע נחשב כתיבה, ואילו קיבוע זמני אינו. לאור זאת, בתוספת שבת הציע שדברי המגן אברהם הם כשיטת רש"י, תוך העמדה שכוונתו לחיבור קבוע יותר –

תוספות שבת סימן שמ ס"ק יז

אפשר דמגן אברהם מיירי דתחוב גם באמצע, ולכן מיקרי כתב .... אם כן סתם במקום שהיה לו לפרש

יש לציין שלפי שיטה זו חסרים כמה דברים בדברי המגן אברהם – הבהרה שכוונתו לשיטת רש"י (שיש ספק אם נפסקה להלכה), והבהרה נוספת שכוונתו לתליית האותיות באופן מסוים יותר. לאור כל זאת, מחצית השקל בוחר לבאר את דברי המגן אברהם באופן שונה לגמרי. לפני שנצטט את דבריו, נבאר את הנקודה העיקרית שבהם –

טענתו היא שהדרך בה ביארנו את דברי המגן אברהם אינה פשט מחלוקת הראשונים. הסוגיה מניחה כדבר פשוט וברור שחיבור אותיות על גבי השטר זה כתב. השאלה היא אם זה מוגדר ככתיבה על השטר הזה שהוא מוסר לה. מכיוון שביחס לגיטין ושטרות יש תנאי נוסף, שהכתב יהיה על גבי שטר, יש מקום להסתפק אם הכתיבה הזאת נחשבת כתיבה על השטר הזה. זהו הספק בסוגיה שם. אך אין מקום לספק הזה אם לא נניח שעצם הצמדת האותיות לשטר היא כתיבה. מכך מוכיח המגן אברהם שחיבור האותיות זו כתיבה, והוא מודע היטב לכך שעל גבי הנחה פשוטה זו עולה ספק נוסף, אם חיבור האותיות לשטר באופן זה נחשב כתיבה על גבי שטר זה. ספק המשפיע על הלכות גיטין, אך לא על הלכות שבת –

מחצית השקל אורח חיים סימן שמ ס"ק י

ולעני"ד ... איתא התם [ע"ב] האומר לאשתו הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת, ופירש רש"י [ד"ה אינה מגורשת] כיון דהנייר שלו לא נתן לה כלום, דנמצאו אותיות פורחות באויר. והוא הדין בגט שחרור, דהא דיניהם שוה. ולפי זה, אם נתן לה גט, ואמר לה "על מנת שהנייר שלי", אף על פי שנתן לה בשעת נתינת הגט חתיכת קלף גדול באורך ורוחב הגט מכל מקום אינה מגורשת, דמכל מקום אותיות הגט פורחים באויר, ובעינן וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה וזה כוונת רש"י במה שכתב רש"י בכותב על גבי אנדוכתרי לפי שאינו כתוב וקבוע כו', והוי כאלו אותיות פורחות באויר דלא מהני, דהוי כאלו אמר על מנת שהנייר שלי ונתן לו נייר אחר כנזכר לעיל דמכל מקום אותיות הגט פורחים באויר

והאי טעמא לא שייך לענין כתיבת שבת, דעל כל פנים דבר המתקיים הוא. ובזה לא נסתפק מ"א מעולם דאין לדמות גט ושבת לענין זה, ולא הוצרך מ"א לראיה כי אם דסלקא דעתא דלא מיקרי כתב אלא הרושם בדיו וסממנים ורושם אותיות או צורות או רשמים, אבל כשהאותיות הן של כסף וגם האות עשוי כבר אלא שהוא מחבר האותיות על דבר אחר, כהאי גוונא סלקא דעתא דלא מיקרי כתב, לזה כתב דמשמע מגיטין דמיקרי כתב, והיינו מדהוצרך רש"י לתת טעם לפי שאינו כתוב וקבוע כו', תיפוק ליה דאינו כתב כלל כנזכר לעיל, אלא על כרחך דעל כל פנים כתב מיקרי אלא דהתם הוי כאלו האותיות פורחות באויר, וזה לא שייך לענין שבת, כנזכר לעיל, ואתי שפיר